

M. TVLLII CICERONIS

P R O

M. F O N T E J O.

O R A T I O U N D E C I M A.

Desunt permulta.

I HOC prætore oppressam esse ære alieno
¹ Galliam. A quibus versuras tantarum pecuniarum factas esse dicunt? a Gallis? nihil minus. A quibus igitur? a civibus Romanis, qui negotiantur in Gallia. Cur eorum verba non audimus? cur eorum tabulæ nullæ proferuntur? Insector ultro, atque insto accusatori, iudices: insector, inquam, & flagito testes. Plus ego in hac causa laboris & operæ consumo in poscendis testibus, quam ceteri defensores in refutandis. Audacter hoc dico, iudices: non temere confirmo. Referta Gallia negotiatorum est, plena civium Romanorum. nemo Gallorum sine cive Romano quidquam negotii gerit: nummus in Gallia nullus sine civium Romanorum tabulis

commovetur. Videte, quo descendam, judi-
 ces, quam longe videar a consuetudine mea
 & cautione ac diligentia discedere. Unæ ta-
 bulæ proferantur, in quibus vestigium sit ali-
 quod, quod significet, pecuniam Fontejo da-
 tam; unum ex toto negotiatorum, colono-
 rum, publicanorum, aratorum, pecuariorum
 numero testem producant; vere accusatum
 esse concedam. Pro, dii immortales! quæ
 est hæc causa? quæ defensio? Provinciæ Gal-
 liæ M. Fontejus præfuit, quæ constat ex iis
 generibus hominum & civitatum, qui (ut
 vetera mittam) partim nostra memoria bella
 cum populo Romano acerba ac diuturna gef-
 ferunt: partim modo ab nostris imperatori-
 bus subacti, modo bello domiti, modo trium-
 phis ac monumentis notati, modo ab senatu
 agris, urbibusque multati sunt: partim, qui
 cum ipso M. Fontejo ferrum ac manus con-
 tulerunt, multoque ejus sudore ac labore sub
 populi Romani imperium, ditionemque ce-
 ciderunt. Est in eadem provincia Narbo Mar-
 cius, colonia nostrorum civium, specula po-
 puli Romani ac propugnaculum, istis ipsis
 nationibus oppositum & objectum: est item
 urbs Massilia, de qua ante dixi, fortissimorum,
 fidelissimorumque sociorum, qui Gallicorum

bellorum pericula, populo Romano coriis, remisque compensarunt: est præterea numerus civium Romanorum atque hominum honestissimorum. Huic provinciæ, quæ ex hac gentium varietate constaret, M. Fontejus (ut dixi) præfuit: qui erant hostes, subegit: qui proxime fuerant, eos ex iis agris, quibus erant multati, decedere coëgit: ceteris, qui idcirco magnis sæpe erant bellis superati, ut semper populo Romano parerent, magnos equitatus ad ea bella, quæ tum in toto orbe terrarum a populo Romano gerebantur, magnas pecunias ad eorum stipendium, maximum frumenti numerum ad Hispaniense bellum tolerandum, imperavit. Is, hæc qui gessit, in iudicium vocatur: vos, qui in re non interfuisistis, causam una cum populo Romano cognoscitis. dicunt contra, quibus invitissimis imperatum est: dicunt, qui ex agris ex M. Fonteji decreto decedere sunt coacti: dicunt, qui ex bello, cæde & fuga nunc primum audent contra M. Fontejum inermem consistere. Quid coloni Narbonenses? quid volunt? quid existimant? Hunc per vos volunt; si per hunc incolumes existimant esse. Quid Massiliensium civitas? hunc præsentem iis affecit honoribus, quos habuit amplissimos:

vos autem absens orat atque obsecrat, ut sua religio, laudatio, auctoritas, aliquid apud vestros animos momenti habuisse videatur. Quid? civium Romanorum quæ voluntas est? 5 Nemo est ex tanto numero, quin hunc optime de provincia, de imperio, de sociis & civibus meritum esse arbitretur. Quoniam 3 igitur videtis, qui oppugnent M. Fontejum; cognoscitis, qui defensum velint: statuite nunc, quid vestra æquitas, quid populi Romani dignitas postulet: utrum colonis vestris, negotiatoribus vestris, amicissimis atque antiquissimis sociis, & credere & consulere malitis; an iis, quibus neque, propter iracundiam, fidem, neque, propter infidelitatem, honorem habere debetis. Quid, si majorem 6 hominum etiam honestissimorum copiam affero, qui hujus virtuti atque innocentiae testimonio possint esse? tamenne plus Gallorum consensio valebit, quam summæ auctoritatis hominum? Cum Galliæ Fontejus præesset, scitis, judices, maximos populi Romani exercitus in duabus Hispaniis, clarissimosque imperatores fuisse. Quam multi equites Romani, quam multi tribuni militum, quales, & quot, & quoties legati ad eos? Exercitus præterea Cn. Pompeji maximus atque

ornatissimus hiemavit in Gallia, M. Fontejo imperante. Satisne vobis multos, satis idoneos testes, & conscios videtur ipsa fortuna esse voluisse earum rerum, quæ M. Fontejo prætore gererentur in Gallia? Quem ex tanto hominum numero testem in hac causa producere potestis? quis est ex eo numero, qui vobis auctor placeat? eo nos jam laudatore
7 & teste utemur. Dubitabitis etiam diutius, judices, quin illud, quod initio vobis proposui, verissimum sit, aliud per hoc iudicium nihil agi, nisi ut, M. Fontejo oppresso, testimoniis eorum, quibus multa reipublicæ causa invitissimis imperata sunt, segniores posthac ad imperandum ceteri sint, cum videant eos oppugnari, quibus oppressis, populi Romani imperium incolume esse non possit?

4 Objectum est etiam, quæstum M. Fontejum ex viarum munitione fecisse: ut aut ne cogeret munire, aut id, quod munitum esset, ne improbaret. Si & coacti sunt munire omnes, & multorum opera improbata sunt: certe utrumque falsum est, & ob vacationum pretium datum, cum immunis nemo fuerit; & ob probationem, cum multa
8 improbata sint. Quid, si hoc crimen optimis nominibus delegare possimus, & ita, ut non
culpam

culpam in alios transferamus, sed uti doceamus, eos isti munitioni præfuisse, qui facile officium suum & præstare & probare possent? tamenne vos omnia in M. Fontejum, iratis testibus freti, conferetis? Cum majoribus reipublicæ negotiis M. Fontejus impediretur, & cum ad rempublicam pertineret, viam Domitiam muniri, legatis suis, primariis viris, C. Annio Bellieno & C. Fontejo, negotium dedit. itaque præfuerunt: imperaverunt pro dignitate sua, quod visum est & probaverunt: quod vos, si nulla alia ex re, ex litteris quidem vestris, quas scripsistis, & missis, & allatis, certe scire potuistis. quas si antea non legistis, nunc ex nobis, quid de iis rebus Fontejus ad legatos suos scripserit, quid ad eum illi rescripserint, cognoscite. LITTERAE AD C. ANNIUM LEG. AD C. FONTEJUM LEG. LITTERAE A C. ANNIO LEG. A C. FONTEJO LEG.

Satis opinor esse perspicuum, judices, hanc rationem munitionis neque ad M. Fontejum pertinere, & ab iis esse tractatam, quos nemo possit reprehendere. Cognoscite nunc de crimine vinario, quod illi invidiosissimum & maximum esse voluerunt. Crimen a Plætorio, judices, ita constitutum est;

Fontejo non in Gallia primum venisse in mentem, ut portorium vini institueret, sed hac in Italia proposita ratione, Roma profectum. Itaque Titurium Tolosæ quaternos denarios in singulas vini amphoras portorii nomine exegisse: Croduni Porcium & Numium ternos victoriatos: Vulchalone Servæum binos victoriatos. atque in his locis ab his portorium esse exactum, si qui Cobiamacho, qui vicus inter Tolosam & Narbonem est, deverterentur, neque Tolosam ire vellent: Elefiodolum tantum senos denarios ab his, qui ad
 10 hostem portarent, exegisse. Video, iudices, esse crimen, & genere ipso magnum, (vectigal enim esse impositum fructibus nostris dicitur, & pecuniam permagnam ista ratione cogi potuisse confiteor,) & invidia: vel maxime enim inimici hanc rem sermonibus divulgare voluerunt. Sed ego ista existimo, quo majus crimen fit id, quod ostendatur esse falsum, hoc majorem ab eo injuriam fieri, qui id confingat. vult enim magnitudine rei sic occupare animos eorum, qui audiunt, ut difficilis aditus veritati relinquatur.

Omnia de crimine vinario, de bello Vocontiorum, de dispositione hibernorum desiderantur.

At hoc Galli negant : at ratio rerum & 6
 vis argumentorum coarguit. Potest igitur te- 11
 stibus judex non credere? Cupidis, & ira-
 tis, & conjuratis, & ab religione remotis,
 non solum potest, sed etiam debet. Etenim
 si, quia Galli dicunt, idcirco M. Fontejus no-
 tens existimandus est: quid mihi opus est sa-
 piente judice? quid æquo quæsitore? quid
 oratore non stulto? Dicunt enim Galli: ne-
 gare non possumus. Hic si ingeniosi, & pe-
 riti, & æqui judicis has partes esse existima-
 tis, ut, quoniam quidem testes dicunt, sine
 ulla dubitatione credendum sit: Salus ipsa
 virorum fortium innocentiam tueri non potest:
 sin autem in rebus judicandis non minimam
 partem ad unamquamque rem æstimandam,
 momentoque suo ponderandam, sapientia ju-
 dicis tenet: næ multo vestræ majores, gra-
 vioresque partes sunt ad cogitandum, quam
 ad dicendum meæ. Mihi enim semper una- 12
 quaque de re testis non solum semel, verum
 etiam breviter interrogandus, & sæpe etiam
 non interrogandus; ne aut irato facultas ad
 dicendum data, aut cupido auctoritas attri-
 buta esse videatur. Vos & sæpius eandem rem
 animis agitare, & diutius uno de teste cogi-
 tare potestis: & si quem nos interrogare

noluimus, quæ causa nobis tacendi fuerit, existimare debetis. Quamobrem, si hoc iudici præscriptum lege aut officio putatis, testibus credere: nihil est, cur alius alio iudice melior aut sapientior existimetur. Unum est enim & simplex aurium iudicium, & promiscue & communiter stultis ac sapientibus ab natura
 13 datum. Quid est igitur, ubi elucere possit prudentia? ubi discerni stultus auditor & credulus ab religioso & sapienti iudice? nimirum illud, in quo ea, quæ dicuntur a testibus, conjecturæ & cogitationi traduntur, quanta auctoritate, quanta animi æquitate, quanto pudore, quanta fide, quanta religione, quanto studio existimationis bonæ, quan-
 7 ta cura, quanto timore dicantur. An vero vos id in testimoniis hominum barbarorum dubitabitis, quod persæpe, & nostra & patrum memoria, sapientissimi iudices de clarissimis nostræ civitatis viris dubitandum non putaverunt? qui Cn. & Q. Cæpionibus, L. & Q. Metellis testibus in Q. Pompejum, hominem novum, non crediderunt: quorum virtuti, generi, rebus gestis, fidem & auctoritatem in testimonio, cupiditatis atque inimicitiarum
 14 suspicio derogavit. Ecquem hominem vidimus, ecquem vere commemorare possumus

parem consilio, gravitate, constantia, ceteris virtutibus, honoris, ingenii, rerum gestarum ornamentis, M. Aemilio Scauro fuisse? tamen hujus, cujus injurati nutu prope terrarum orbis regebatur, jurati testimonio, neque in C. Fimbriam, neque in C. Memmium creditum est. Noluerunt ii, qui judicabant, hanc patere inimicitiis viam, quem quisque odisset, ut eum testimonio posset tollere. Quantum in L. Craffo pudor fuerit, quod ingenium, quanta auctoritas, quis ignorat? tamen is, cujus etiam sermo testimonii auctoritatem habebat, testimonio ipso, quæ in M. Marcelum inimico animo dixit, probare non potuit. Fuit, fuit illis iudicibus divinum ac singulare 15 re, iudices, consilium, qui se non solum de reo, sed etiam de accusatore, de teste iudicare arbitrabantur, quid fictum, quid a fortuna ac tempore allatum, quid pretio corruptum, quid spe aut metu depravatum, quid a cupiditate aliqua aut inimicitiis profectum videretur. Quæ si iudex non amplectetur omnia consilio, non animo ac mente circumspiciet; si, ut quidque ex illo loco dicetur, ex oraculo aliquo dici arbitrabitur: profecto satis erit, id quod dixi antea, non surdum iudicem huic muneri atque officio præesse.

nihil erit, quamobrem ille, nescio quis, sapiens homo, ac multarum rerum peritus, ad
8 res judicandas requiratur. An vero illi equi-
16 tes Romani, quos nos vidimus, qui nuper
in republica, judiciisque maximis floruerunt,
habuerunt tantum animi, tantum roboris, ut
M. Scauro testi non crederent: vos Volcarum
atque Allobrogum testimoniis non credere ti-
metis? Si inimico testi credi non oportuit,
inimicior Marcello Crassus, aut Fimbriæ Scau-
rus ex civilibus studiis, atque obtrectatione
domestica; quam huic Galli? quorum, qui
optima in causa sunt, equites, frumentum,
pecuniam semel atque iterum, ac sæpius in-
vitissimi, dare coacti sunt; ceteri, partim ex
veteribus bellis agro multati, partim ab hoc
17 ipso bello superati & oppressi. Si, qui ob ali-
quod emolumentum suum cupidius aliquid
dicere videntur, iis credi non convenit: cre-
do majus emolumentum Cæpionibus & Me-
tellis propositum fuisse ex Q. Pompeji dam-
natione, cum studiorum suorum obtrectato-
rem sustulissent, quam cunctæ Galliæ ex
M. Fonteji calamitate: in qua illa provincia
prope suam immunitatem ac libertatem posi-
tam esse arbitratur.

An, si homines ipsos spectare convenit (id quod in teste profecto valere plurimum debet) non modo cum summis civitatis nostræ viris, sed cum infimo cive Romano quisquam amplissimus Galliæ comparandus est? Scit Indutiomarus, quid sit testimonium dicere? movetur eo timore, quo nostrum unusquisque, cum in eum locum productus est? Recordamini, iudices, quantopere laborare soleatis, non modo quid dicatis pro testimonio, sed etiam, quibus verbis utamini, ne quod minus moderate positum, ne quod ab aliqua cupiditate prolapsum verbum esse videatur: vultu denique laboratis, ne qua significari possit suspicio cupiditatis; ut &, cum proditis, existimatio sit quædam tacita de vobis pudoris ac religionis, &, cum disceditis, ea diligenter conservata ac retenta videatur. Credo, hæc eadem Indutiomarum in testimonio timuisse aut cogitasse: qui primum illud verbum consideratissimum nostræ consuetudinis, ARBITROR, quo nos etiam tunc utimur, cum ea dicimus jurati, quæ comperita habemus, quæ ipsi vidimus, ex toto testimonio suo sustulit, atque omnia se scire dixit. Verebatur enim videlicet, ne quid apud vos, populumque Romanum de existimatione

sua deperderet: ne qua fama consequeretur
ejusmodi, Indutiomarum, talem virum, tam
cupide, tam temere dixisse. non intelligebat,
se in testimonio nihil præter vocem & os &
audaciam neque civibus suis, neque accusa-
20 toribus nostris præstare debere. An vero, istas
nationes religione jurisjurandi ac metu deo-
rum immortalium in testimoniis dicendis com-
moveri, arbitramini? quæ tantum a cetera-
rum gentium more ac natura dissentiant,
quod ceteræ pro religionibus suis bella susci-
piunt, istæ contra omnium religiones; illæ
in bellis gerendis ab diis immortalibus pacem
ac veniam petunt, istæ cum ipsis diis immor-
10 talibus bella gesserunt. Hæ sunt nationes,
quæ quondam tam longe ab suis sedibus,
Delphos usque, ad Apollinem Pythium atque
ad oraculum orbis terræ vexandum ac spo-
liandum profectæ sunt. Ab iisdem gentibus
sanctis, & in testimonio religiosis, obsessum
Capitolium est, atque ille Jupiter, cujus no-
mine majores nostri vincam testimoniorum
21 fidem esse voluerunt. Postremo his quidquam
sanctum ac religiosum videri potest, qui,
etiam si quando aliquo metu adducti deos
placandos esse arbitrantur, humanis hostiis
eorum aras ac templa funestant? ut ne

religionem quidem colere possint, nisi eam prius scelere violarint. Quis enim ignorat, eos usque ad hanc diem retinere illam immanem ac barbaram consuetudinem hominum immolatorum? Quamobrem, quali fide, quali pietate existimatis esse eos, qui etiam deos immortales arbitrentur hominum scelere & sanguine facillime posse placari? Cum his vos testibus vestram religionem conjungetis? ab his quidquam sancte aut moderate dictum putabitis? Hoc vestrae mentes tam castae, ²² tam integrae sibi suscipient, ut, cum omnes legati nostri, qui illo triennio in Galliam venerunt, omnes equites Romani, qui in illa provincia fuerunt, omnes negotiatores ejus provinciae, denique omnes, in Gallia qui sunt, socii populi Romani atque amici, M. Fontejum incolumem esse cupiant, jurati privatim & publice laudent; vos tamen Gallis credere malitis? quid ut secuti esse videamini? voluntatemne hominum? gravior igitur vobis erit hostium voluntas, quam civium? an dignitatem testium? potestis igitur ignotos, notis, iniquos æquis, alienigenas domesticis, cupidos moderatis, mercenarios gratuitis, impios religiosis, inimicissimos huic imperio ac nomini, bonis ac fidelibus & sociis & civibus anteferre?

II An vero dubitatis, iudices, quin infitas
²³ inimicitias istæ gentes omnes & habeant &
gerant cum populi Romani nomine? Sic exi-
stimatis eos hic sagatos, brachatosque versari,
animo demisso atque humili, ut solent ii, qui
affecti injuriis ad opem iudicum supplices,
inferioresque confugiunt? Nihil vero minus.
Hi contra vagantur læti atque erecti passim
toto foro, cum quibusdam minis & barbaro
atque immani terrore verborum: quod ego
profecto non crederem, nisi aliquoties ex
ipsis accusatoribus vobiscum simul, iudices,
audissem; cum præciperent, ut caveretis,
ne, hoc absoluto, novum aliquod bellum Gal-
²⁴licum concitaretur. Si M. Fontejum, iudices,
in causa deficerent omnia: si turpi adolescen-
tia, vita infami, magistratibus, quos ante
oculos vestros gessit, convictus virorum bo-
norum testimoniis, invisus suis omnibus, in
iudicium vocaretur: si in eo iudicio colonor-
um populi Romani Narbonensium, fidelissi-
morum sociorum Massiliensium, civium Ro-
manorum omnium testimoniis, tabulisque
premeretur: tamen esset vobis magnopere
providendum, ne, quos ita afflictos a vestris
patribus, majoribusque accepissetis, ut con-
temnendi essent, eos pertimuisse, & eorum

minis & terrore commoti esse videremini.
 Nunc vero, cum lædat nemo bonus, laudent 25
 omnes vestri cives atque focii; oppugnent
 ii, qui sæpissime hanc urbem & hoc impe-
 rium oppugnarunt: cumque inimici M. Fon-
 teji vobis ac populo Romanominentur; amici
 ac propinqui supplicent vobis: dubitabitis,
 non modo vestris civibus, qui maxime gloria
 ac laude ducuntur, verum etiam exteris na-
 tionibus ac gentibus ostendere, vos in sen-
 tentiis ferendis civi parcere, quam hosti ce-
 dere maluisse? Magna mehercule causa, ju- 12
 dices, absolutionis cum cæteris causis hæc 26
 est, ne qua insignis huic imperio macula at-
 que ignominia suscipiatur, si hoc ita perla-
 tum erit in Galliam, senatum, equitesque
 populi Romani, non testimoniis Gallorum,
 sed minis commotos, rem ad illorum libidi-
 nem judicasse. Ita vero, si illi bellum facere
 conabuntur, excitandus nobis erit ab inferis
 C. Marius, qui Indutiomaro isti, minaci at-
 que arroganti, par in belligerando esse possit;
 excitandus Cn. Domitius & Q. Maximus, qui
 nationem Allobrogum & reliquas suis iterum
 armis conficiat atque opprimat: aut, quo-
 niam id quidem non potest, orandus erit
 nobis amicus meus, M. Plætorius, ut suos

novos clientes a bello faciendo deterreat, ut eorum iratos animos, atque horribiles impetus deprecetur: aut, si non poterit, M. Fabium subscriptorem ejus rogabimus, ut Allobrogum animos mitiget, quoniam apud illos Fabiorum nomen est amplissimum: ut velint isti aut quiescere, id quod victi ac subacti solent; aut, cum minantur, intelligere, se populo Romano non metum belli, sed spem triumphi ostendere.

27 Quodsi in turpi reo patiendum non esset, ut quidquam isti se minis profecisse arbitrentur: quid faciendum vobis in M. Fontejo arbitramini? de quo homine, judices, (jam enim mihi videor hoc, prope causa duabus actionibus perorata, debere dicere,) de quo vos homine, ne ab inimicis quidem ullum fictum probrosum non modo crimen, sed ne maledictum quidem audistis. Ecquis umquam reus, præsertim in hac vitæ ratione versatus, in honoribus petendis, in potestatibus, in imperiis gerendis, sic accusatus est, ut nullum probrum, nullum facinus, nulla turpitude, quæ a libidine, aut a petulantia, aut ab audacia nata esset, ab accusatore objiceretur, si non vera, attamen ficta cum aliqua
I3 ratione ac suspicione? M. Aemilium Scaurum,

summum nostræ civitatis virum, scimus ac- 28
 cusatum a M. Bruto. Exstant orationes: ex
 quibus intelligi potest, multa in illum ipsum
 Scaurum esse dicta: falso, quis negat? ve-
 rumtamen ab inimico dicta & objecta. Quam
 multa M'. Aquillius audivit in suo iudicio?
 multa L. Cotta? denique P. Rutilius: qui, etsi
 damnatus est, mihi videtur tamen inter viros
 optimos atque innocentissimos esse numeran-
 dus. Ille igitur ipse homo sanctissimus ac tem-
 perantissimus multa audivit in sua causa,
 quæ ad suspicionem stuprorum, ad libidinem
 pertinerent. Exstat oratio hominis (ut opinio 29
 mea fert) nostrorum hominum longe inge-
 niosissimi atque eloquentissimi, C. Gracchi:
 qua in oratione permulta in L. Pisonem tur-
 pia ac flagitiosa dicuntur. At in quem virum?
 qui tanta virtute atque integritate fuit, ut
 etiam illis optimis temporibus, cum homi-
 nem invenire nequam neminem posses, solus
 tamen Frugi nominaretur. quem cum in con-
 cionem Gracchus vocari juberet, & viator
 quæreret, quem Pisonem? quod erant plu-
 res: *Cogis me, inquit, dicere inimicum meum,*
Frugi. Is igitur vir, quem ne inimicus qui-
 dem satis in appellando significare poterat,
 nisi ante laudasset: qui uno cognomine

declarabatur, non modo quis esset, sed etiam
 qualis esset: tamen in falsam atque iniquam
 30 probrorum infimulationem vocabatur. M.
 Fontejus ita duabus actionibus accusatus est,
 ut objectum nihil sit, quo significari vesti-
 gium libidinis, petulantiae, crudelitatis, au-
 daciae possit. non modo nullum facinus hujus
 protulerunt, sed ne dictum quidem aliquid
 14 reprehenderunt. Quodsi, aut quantam volun-
 tatem habent ad hunc opprimendum, aut
 quantam ad maledicendum licentiam, tantum
 haberent aut ad ementiendum animi, aut ad
 fingendum, ingenii: non meliore fortuna ad
 probra non audienda Fontejus, quam illi, de
 quibus antea commemoravi, fuisset. Frugi
 igitur hominem, judices, frugi, inquam, &
 in omnibus vitae partibus moderatum ac tem-
 perantem, plenum pudoris, plenum officii,
 plenum religionis, videtis positum in vestra
 fide ac potestate: atque ita, ut commissus sit
 fidei, permissus potestati.

31 Videte igitur, utrum sit æquius, homi-
 nem honestissimum, virum fortissimum, ci-
 vem optimum, dedi inimicissimis atque im-
 manissimis nationibus, an reddi amicis: præ-
 fertim cum tot res sint, quæ vestris animis pro
 hujus innocentis salute supplicent: primum

generis antiquitas, quam Tusculo, ex clarissimo municipio profectam, in monumentis rerum gestarum incisam ac notatam, videmus: tum autem continuæ præturæ, quæ & ceteris ornamentis, & existimatione innocentie maxime floruerunt: deinde recens memoria parentis, cujus sanguine non solum Asculanorum manus, a qua interfectus est, sed totum illud sociale bellum macula scele-
ris imbutum est: postremo ipse, cum in omnibus vitæ partibus honestus atque integer, tum in re militari cum summi consilii & maximi animi, tum vero usu quoque bellorum gerendorum in primis eorum hominum, qui nunc sunt, exercitatus. Quare si etiam mo- 15
nendi estis, judices, a me, quod non estis, 32
videor hoc leviter pro mea auctoritate vobis præcipere posse, ut ex eo genere homines, quorum cognita virtus, industria, felicitas in re militari sit, diligenter vobis retinendos existimetis. Fuit enim major talium virorum in hac republica copia: quæ cum esset, tamen eorum non modo salutem, sed etiam honorem consulebatur. Quid nunc vobis faciendum est, studiis militaribus apud juventutem obsoletis: hominibus autem ac summis ducibus partim ætate, partim civitatis discordiis ac reipublicæ

calamitate consumtis? cum tot bella aut a nobis necessario suscipiantur, aut subito atque improvisa nascantur? Nonne & hominem ipsum ad dubia reipublicæ tempora reservandum, & ceteros studio laudis ac virtutis in-

33 flammandos putatis? Recordamini, quos legatos nuper in bello L. Julius, quos P. Rutilius, quos L. Cato, quos Cn. Pompejus habuerit. scietis fuisse tum M. Cornutum, L. Cinnam, L. Sullam, prætorios homines, belli gerendi peritissimos: præterea C. Marium, P. Didium, Q. Catulum, P. Crassum, non litteris homines ad rei militaris scientiam, sed rebus gestis ac victoriis eruditos. Age vero, nunc inserite oculos in curiam, introspicite penitus in omnes reipublicæ partes. utrum videtis nihil posse accidere, ut tales viri desiderandi sint? an, si acciderit, eorum hominum copia populum Romanum abundare? Quæ si diligenter attendetis, profecto, iudices, virum ad labores belli impigrum, ad pericula fortem, ad usum ac disciplinam peritum, ad consilia prudentem, ad casum, fortunamque felicem, domi vobis ac liberis vestris retinere, quam inimicissimis populi Romani nationibus & crudelissimis tradere, & condemnare maletis.

At

At infestis prope signis inferuntur Galli in 16
Fontejum : & instant atque urgent summo ³⁴
cum studio, summa cum audacia. nos vero,
judices, non & multis & firmis præfidiis,
vobis adjutoribus, isti immani atque intole-
randæ barbariæ resistemus? Primum objici-
tur contra istorum impetus Macedonia, fidelis
& amica populo Romano provincia: quæ cum
se ac suas urbes non solum consilio, sed etiam
manu Fonteji conservatam esse dicat, ut illa
per hunc a Thracum adventu ac depopula-
tione defensa fuit, sic ab hujus nunc capite
Gallorum impetus, terroresque depellit. Con- 35
stituitur ex altera parte ulterior Hispania,
quæ profecto non modo religione sua resistere
istorum cupiditati potest, sed etiam scelera-
torum hominum perjuriam testimoniis ac lau-
dationibus suis refutare. Atque ex ipsa etiam
Gallia, fidelissima & gravissima auxilia sumun-
tur. Venit huic subsidio, misero atque inno-
centi, Massiliensium cuncta civitas, quæ non
solum ob eam causam laborat, ut huic, a
quo ipsa servata est, parem gratiam referre
videatur; sed etiam, quod ea conditione at-
que eo fato se in his terris collocatam esse ar-
bitratur, ne quid nostris hominibus illæ gen-
tes nocere possint. Pugnat pariter pro salute 36

M. Fonteji Narbonensis colonia, quæ per hunc ipsa nuper obsidione hostium liberata, nunc ejusdem miseriis ac periculis commovetur. Denique, ut oportet bello Gallico, ut majorum jura, moresque præscribunt, nemo est civis Romanus, qui sibi ulla excusatione utendum putet. omnes illius provinciæ publicani, agricolæ, pecuarii, ceteri negotiatores, uno animo M. Fontejum atque una voce defendunt. Quodsi tantas auxiliorum nostrorum copias Indutiomarus ipse despexerit, dux Allobrogum, ceterorumque Gallorum: num etiam de matris hunc complexu, lectissimæ, miserrimæque feminæ, vobis inspectantibus, avellet atque abstrahet? præsertim cum virgo Vestalis ex altera parte germanum fratrem complexa teneat, vestramque, judices, ac populi Romani fidem imploret: quæ pro vobis, liberisque vestris tot annos in diis immortalibus placandis occupata est, ut ea, nunc pro salute sua, fratrisque sui, animos vestros placare possit. Cui miseræ quod præsidium, quod solatium reliquum est, hoc amisso? nam ceteræ feminæ gignere ipsæ sibi præsidia, & habere domi fortunarum omnium socium, participemque possunt: huic vero virgini, quid est, præter fratrem, quod

aut jucundum aut carum esse possit? Nolite pati, iudices, aras deorum immortalium, Vestæque matris, quotidianis virginis lamentationibus de vestro iudicio commoveri. Prospicite, ne ille ignis æternus, nocturnis Fontejæ laboribus, vigiliisque servatus, sacerdotis vestræ lacrymis extinctus esse dicatur. Tendit ad vos virgo Vestalis manus suppli- 38 ces, easdem, quas pro vobis diis immortalibus tendere consuevit. Cavete, ne periculosum, superbumque sit, ejus vos obsecrationem repudiare, cujus preces si dii aspernarentur, hæc salva esse non possent. Videtisne subito, iudices, virum fortissimum, M. Fontejum, parentis & sororis commemoratione lacrymas profudisse? Qui numquam in acie pertimuerit, qui se armatus sæpe in hostium manum, multitudinemque immiserit, cum in ejusmodi periculis eadem se solatia suis relinquere arbitraretur, quæ suus pater sibi reliquisset: idem nunc perturbato animo pertimescit, ne non modo ornamento & adjumento non sit suis, sed etiam cum acerbissimo luctu dedecus æternum miseris atque ignominiam relinquat. O fortunam longe 39 disparem, M. Fonteii, si deligere potuisses, ut potius telis tibi Gallorum, quam

perjuriis intereundum esset! Tum enim vitæ socia virtus, mortis comes gloria fuisset: nunc vero qui est dolor, victoriæ te atque imperii pœnas ad eorum arbitrium sufferre, qui aut victi armis sunt, aut invitissimi paruerunt? A quo periculo defendite, iudices, civem fortem atque innocentem: curate, ut nostris testibus plus, quam alienigenis credidisse videamini: plus salutis civium, quam hostium libidini consuluisse: graviores duxisse ejus obsecrationem, quæ vestris sacris præsit, quam eorum audaciam, qui cum omnium sacris, delubrisque bella gesserunt. Postremo prospicite, iudices, id quod ad dignitatem populi Romani maxime pertinet, ut plus apud vos preces virginis Vestalis, quam minæ Gallorum valuisse videantur.

